

Rammer for forvaltning av naturvernområder

Kompetansedager styrer våren 2024

Forvaltningsmyndighetens ansvar

Forvaltningsmyndigheten skal:

«forvalte verneområdet i tråd med verneformålet, og treffe nødvendige tiltak hvis verneverdier trues»

Forvaltningsmyndigheten er delegert til styret

Det er derfor **styret som er ansvarlig** for at forvaltningen og vedtakene er innenfor rammene som er gitt for delegeringen – også for vedtak og beslutninger som treffes av forvalter

Forvaltningsmyndighetens oppgaver

- Utøving av **myndighet etter verneforskriften**. I hovedsak innebærer dette myndighet til å gi dispensasjon fra vernebestemmelsene og myndighet til å gi utfyllende retningslinjer om forvaltning og skjøtsel gjennom forvaltningsplaner.
- Forvaltningsmyndigheten har videre ansvar for
 - informasjon til grunneiere, rettighetshavere og allmennheten
 - skjøtsel, registrering og dokumentasjon av naturverdier

Rammer for forvaltningen

- **Naturmangfoldloven**
- **Verneforskrifter**
- **Forvaltningsloven**
- Forvaltningsplan
- Retningslinjer og rundskriv
- Vedtektene

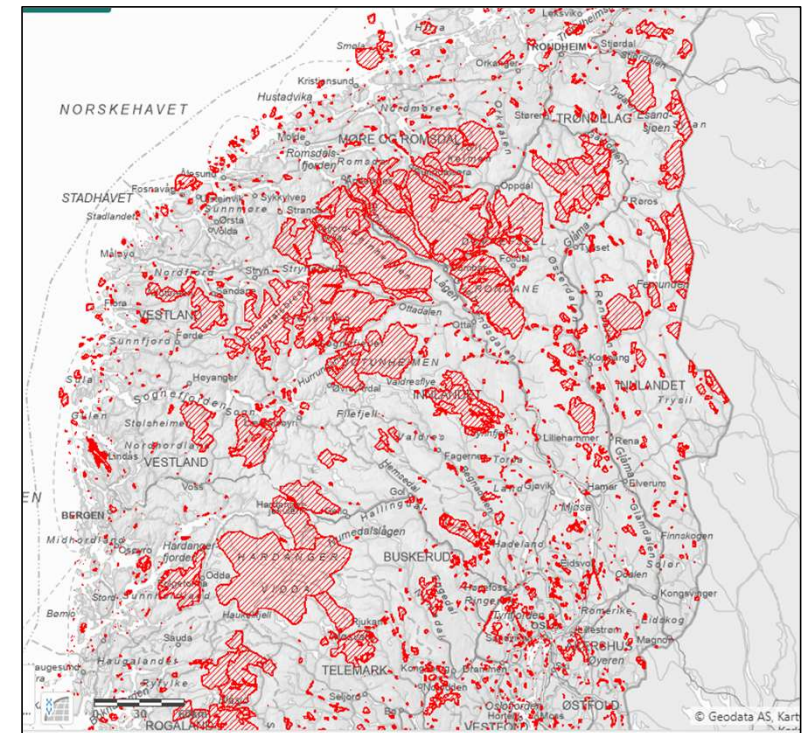

miljodirektoratet.no

Hva er et naturvernområde?

- Geografisk avgrenset område på kart
- Opprettet av Kongen i Statsråd
- Sektorovergripende regler - legger begrensninger på ulike typer bruk for å opprettholde naturverdiene
- Varig vern
- Grunneier beholder eiendomsretten
- Vernereglene gjelder side om side med andre regler

Mål med verneområdene

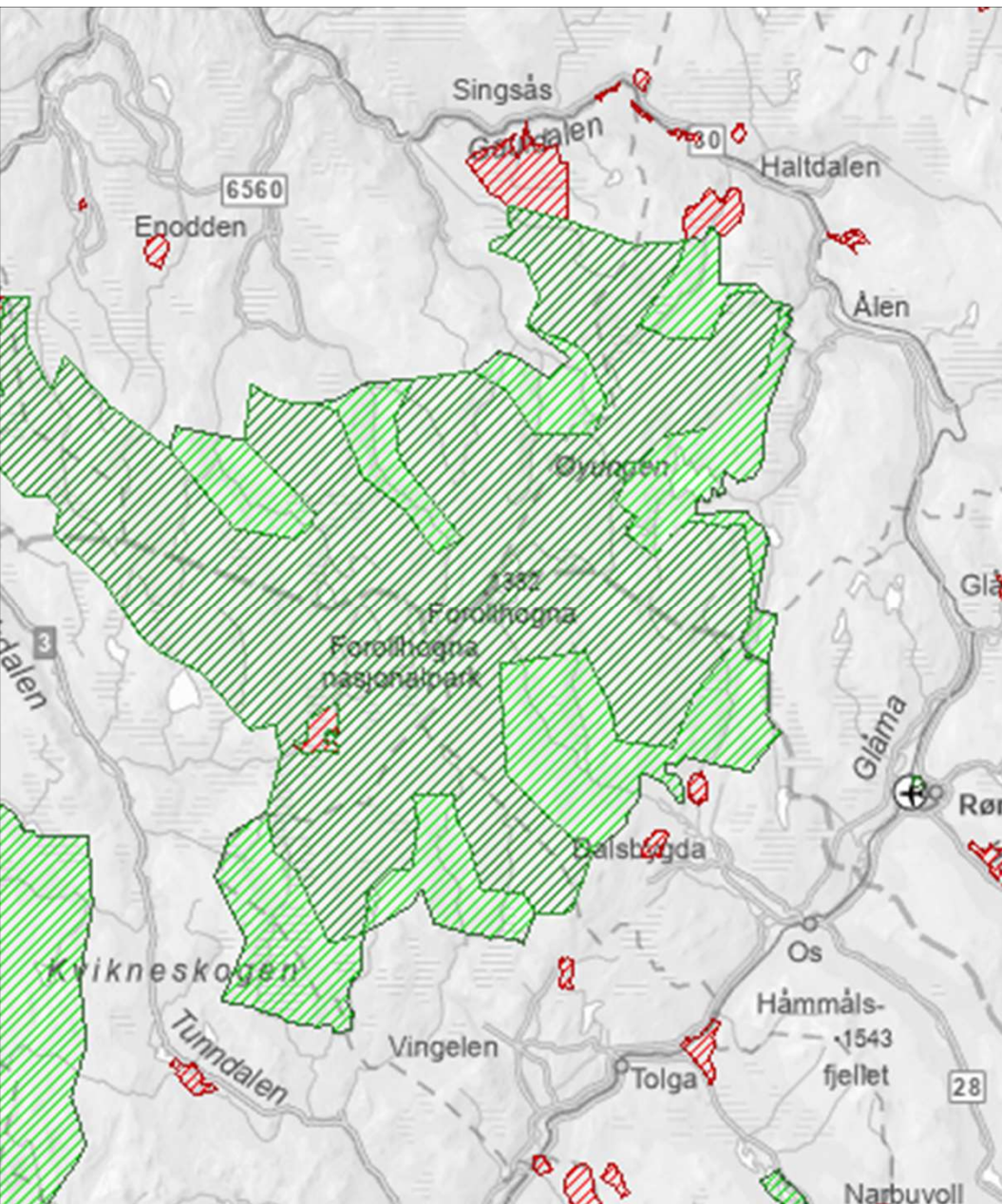
- bevare variasjonsbredden av naturtyper og landskap
- arter og genetisk mangfold,
- truet natur og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter
- større intakte økosystemer, også slik at de kan være tilgjengelige for enkelt friluftsliv
- naturmangfoldloven har en egen bestemmelse om mål for områdevern

Naturmangfoldloven

- Vedtatt 19. juni 2009 – i kraft fra 1. juli 2009
- Loven har et eget kapittel om områdevern
- Loven har også andre regler som kommer til anvendelse – miljørettsprinsipper og regler om sanksjoner og straff
- Mange verneområder er vedtatt før naturmangfoldloven – naturvernloven og eldre lover

Vernekategorier

- Nasjonalparker
- Landskapsvernområder
- Naturreservater
- Biotopvernområder
- Marine verneområder

Kart vist fra Naturbase

Nasjonalpark, § 35

- Større naturområder med særegne eller representative økosystemer eller landskap
- Uten tyngre naturinngrep
- Forbud mot varig påvirkning av naturmiljø og kulturminner
- Sikre uforstyrret opplevelse av naturen
- Ferdsel til fots som hovedregel tillatt

Foto: Kim Daniel Hansen

Landskapsvernområde, § 36

- Natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende
- Pågående bruk kan fortsette innenfor forskriftens rammer
- Forbud mot tiltak som kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig
- Ferdsel til fots kan ikke reguleres

Foto: Trond Simensen, Endalen landskapsvernområde

Naturreservat, § 37

- Strengeste verneformen
- Kan totalfredes mot all virksomhet
- Forbud mot å forringe verneverdiene angitt i verneformålet
- Bl.a. truet, sjelden eller sårbar natur
- Tematiske verneplaner (myr, sjøfugl, skog)

Foto: Vegard Pedersen

Miljørettsprinsipper

Retningslinjer for alle beslutninger som berører natur (§ 7)

- Kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- Føre-var-prinsippet (§ 9)
- Økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- Kostandene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver (§ 11)
- Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12)

Skjøtsel av verneområder

Skjøtsel er **tiltak** for å **opprettholde eller oppnå** den **natur- eller kulturtilstand** som er **formålet** med vernet

Forvaltningsmyndigheten har ansvar for å gjennomføre nødvendige skjøtselstiltak

Vern er ingen ekspropriasjon – grunneier har eiendomsretten i behold

Skjøtselstiltak krever derfor et **eget rettsgrunnlag** – samtykke eller lovhjemmel

Foto: Pål Klevan

Foto: Kim Abel

Foto: Bente Rønning

Foto: Marie Lier

Skjøtsel § 47

- Forvaltningsmyndigheten rett til å utføre visse skjøtselstiltak
- Kan gjøres uten tillatelse fra grunneier (og uten vedtak etter verneforskriften)
- Unntak: dyr på beite krever tillatelse fra grunneier. Større endringer i naturtilstanden og friluftslivstiltak omfattes ikke.
- Grunneier skal varsles
- Kan kjøpe tjenesten fra grunneier eller andre (anskaffelse)

Tiltak utenfor verneområdet § 49

- Verneforskriften gjelder bare innenfor verneområdets grenser.
- Tiltak utenfor vernegrensen - § 49
- Legge vekt på hensynet til verneområdet når det gis tillatelser etter annet regelverk

Foto: Vegard Pedersen

Verneforskrifter og behandling av søknader

Verneforskrifter

- Lokal forskrift for hvert enkelt verneområde
- Verneformål
- Regulerer aktivitet og tiltak innenfor vernegrensen (forbud, unntak og når det kan gis tillatelse)
- Verneforskriften er bindende for alle

Eks. verneformål

§ 2. Formål

Formålet med opprettelsen av Forollhogna nasjonalpark er:

- å bevare et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,
- å bevare i naturlig tilstand landskapsformer og det biologiske mangfoldet med en variert vegetasjon med stort innslag av kravfulle plantearter og et rikt dyreliv med en høyproduktiv villreinstamme,
- å verne om kulturminner og kulturlandskapsinnslag.

Foto: Trond Svardal

Typiske bestemmelser i nasjonalparker mv.

- Vern av landskapet (mot inngrep)
- Vern av plantelivet
- Vern av dyrelivet
- Ferdsel og organisert ferdsel
- Motorferdsel
- Forurensning

Foto: Liv Byrkjeland

Eks. bestemmelser

5.1 Forbud mot motorferdsel

Motorisert ferdseil til lands og til vanns, herunder bruk av luftfartøy lavere enn 300 meter er forbudt. Forbudet mot motorferdsel gjelder også bruk av modellfly, modellbåt o.l.

5.2 Bestemmelsene i punkt 5.1 er ikke til hinder for:

- a. Motorisert ferdseil i forbindelse med militær operativ virksomhet, politi-, rednings-, brannvern-, oppsyns- og forvaltningstjeneste. Øvelseskjøring for nevnte formål er forbudt.
- b. ---

5.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a. Nødvendig transport av ved, materialer m.m. til eksisterende setre, buer og hytter på snødekt mark.

Tolking av verneforskrifter

- Bestemmelsene må tolkes og benyttes på et faktisk forhold
- Ord og begreper – kan være flertydig mv

Tolkningsmomenter:

- **Ordlyden**
- Forarbeidene - foredrag til kongelig resolusjon
- Formålet
- Forvaltningspraksis
- Forvaltningsplan
- Rettspraksis
- (Juridisk litteratur)

Forvaltningsplaner - langsiktig forvaltning

- **Retningslinjer** for praktisering av vernebestemmelsene
- Retningslinjene må holde seg innenfor verneforskriftens rammer
- Praktisk hjelpemiddel for å opprettholde og fremme verneformålet.
- Sikre en helhetlig og langsiktig forvaltningspraksis

Behandling av søknader etter verneforskriften

- Forskriften sier når det kan gis en tillatelse
- Vilkårene må være oppfylt
- Ingen har krav på tillatelse
- Skjønnsmessig vurdering av om det bør gis tillatelse (legges vekt på verneformål, omfang, presedens, alternativer mv)
- Irreversible tiltak – grundig vurdering

Eksempel på bestemmelser i forskriften

- oppsetting av skilt og merking av stier
- ombygging og mindre utvidelse av bygninger
- oppføring av hytter/buer i forbindelse med oppsynsvirksomhet og gjeting
- uttak av trevirke til brensel for hytter, seter o.l. som ligger i nasjonalparken
- bruk av snøscooter på snødekt mark til vedlikehold av vintermerka turistforeningsruter
- nødvendig transport av ved, materialer m.m. til eksisterende setre, buer og hytter på snødekt mark

Behandling av søknader etter generell dispensasjonsbestemmelse § 48

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak i tre tilfeller:

1. dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig

- sikkerhetsventil

- bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser (snever dispensasjonsadgang)

Vilkårene i § 48 første alternativ

Ikke i strid med vernevedtakets **formål**

- Aktivitetens art, plassering, varighet og omfang
- Hvilken virkning har aktiviteten eller tiltaket på verneformålet?

Ikke kan påvirke **verneverdiene** nevneverdig

- En mer konkret vurdering av verneverdiene
- Tiltaket har ubetydelig eller begrenset virkning for verneverdiene

Foto: Tone Lise Alstad Eid

Ot.prp. nr. 52 (2008–2009)

Om lov om forvaltning av naturens mangfold
(naturmangfoldloven)

Rundskriv om forvaltning
av verneforskrifter

Forts. generell
dispensasjonsbestemmelse, § 48

2. dersom sikkerhetshensyn gjør det
nødvendig eller

3. hensynet til vesentlige
samfunnsinteresser gjør det
nødvendig

Skjønnsmessig vurdering

Hvis det adgang til å gi tillatelse, skal saklige hensyn veies mot hverandre;

- Miljørettsprinsippene og andre retningslinjer som har betydning for saken (forvaltningsplan, retningslinjer fra departementet?)
- Hvor tungtveiende er behovet?
- Er det forsvarlig å gi en tillatelse ut fra verneformålet?
- Kan en tillatelse gi uheldig presedens?
- Bør det stilles vilkår for å ta vare på verneverdiene/begrense skade?

Hvilke vilkår (plikter) kan settes?

- Saklig sammenheng og ikke uforholdsmessig tyngende
- Klare vilkår – mulig å overholde og håndheve
- Miljørettsprinsippene kan støtte opp under vilkår– f.eks. miljøforsvarlige driftsmetoder
- Kan ikke gi myndighet til SNO om å bestemme noe

Foto: Anne Rudsengen

Eksempler vilkår

- Benytte en bestemt trasé og antall turer
- Bestemte områder som skal unngås av hensyn til spesielt sårbare naturverdier
- Utforming og areal for byggetiltak (bør fremgå av tillatelsen)
- Krav om rapportering
- Tidspunkt for gjennomføring, f.eks. unngå hekke- og yngletid

Forvaltningsloven

Noen viktige bestemmelser:

- Forvaltningsorganers utrednings- og informasjonsplikt (§ 17) - er saken godt nok opplyst? - behov for å innhente uttalelser?
- Enkeltvedtak skal være skriftlige (§ 23)
- Krav til begrunnelse (§ 24 og § 25)
- Klagerett

Krav til begrunnelsen

Forvaltningsloven § 25

- vises til de regler vedtaket bygger på (vise at vilkårene er oppfylt)
- de faktiske forhold som vedtaket bygger på
- hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøving av skjønn

Naturmangfoldloven

- vurdering av miljørettsprinsippene
- § 48: «..skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på

Husk å utforme ny begrunnelse hvis styret fraviker innstillingen fra forvalter!

Behandling av klager

- Styrets saksforberedelse i klagesak (§ 33) – varsle parter – og vurdere klagen
- Styret kan endre eget vedtak eller opprettholde vedtaket og sende saken til klageinstansen (§ 33) – skal fremgår hvordan klagen er vurdert!
- Miljødirektoratet er klageinstans - kan treffe nytt vedtak i saken eller oppheve styrets vedtak og sende saken tilbake for ny behandling (§ 34)
 - manglende begrunnelse kan før til at styrets vedtak oppheves
 - ikke hjemmel (adgang) for å gi tillatelse = ugyldig vedtak

Overtredelser av regelverket

Oppfølging av ulovlige forhold

- Oppgave for styret (vedtektene)
- Brudd på lov, forskrift og enkeltvedtak eks; kjører flere turer, bygger større, gjør inngrep uten tillatelse, deponering/utfylling av masser mv
- Uklarheter – forvalter undersøker nærmere

Ny revidert veileder februar 2024

Hvorfor bør ulovligheter følges opp?

- For å ta vare på verneverdiene på kort og lang sikt – fare for at ulovligheter brer om seg
- Sørge for respekt for vernebestemmelser og enkeltvedtak
- Hensynet til likebehandling. Manglende oppfølging er urettferdig for de som følger vernereglene.

To typer oppfølging

Begge typene oppfølging bør brukes der det er aktuelt!

Forvaltningstiltak

Retting, tvangsmulkt og direkte gjennomføring

– gjøres av hensyn til verneformål/verneverdier

Sanksjoner

Anmeldelse eller overtredelsesgebyr

– gjøres for å hindre nye overtredelser - skal virke preventivt mot nye lovbrudd

Retting, tvangsmulkt mv

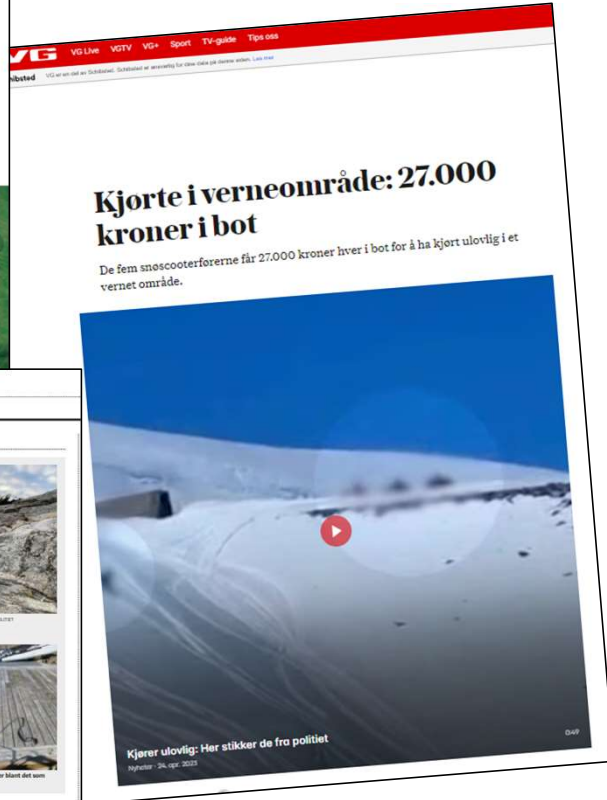
- Pålegg om stans og retting (§ 69) f.eks. rive ulovlige byggetiltak, fjerne masser
- Tvangsmulkt brukes for å få gjennomført et pålegg som ikke utføres innen fristen (§ 73)
- Når kan forvaltningen rette opp selv? (direkte gjennomføring § 71)

Meld. St. 19 (2019–2020)

Melding til Stortinget

Miljøkriminalitet

Anmeldelse

- De mest alvorlige lovbruddene bør anmeldes
- Oppgave for styret
- Miljødirektoratet/SNO kan også anmeldes

12
NYHETER

POLITIT ETTERFORSKET

De tre stuepeltene var en av grunnene til at den ene hytteeieren ble anmeldt. FOTO: SNO/STYRET

Det var anlagt et trapp på fjellet. FOTO: SNO/STYRET

Politiet og Statens naturoppsett reagerte da de kom over denne utvidelsen av terrassen. FOTO: SNO/STYRET

Utvidelse av denne brygga, samt ramper for båt er blant det som ligger til grunn for forseglingen. FOTO: SNO/STYRET

Hytteeierne må punge ut for ulovlig bygging

Stuepelt, utvidelse av brygga og terrassen, betongtrapp på fjellet. Under en kontroll i skjegården ble det avdekket en rekke inngrep det ikke var søkt om.

KRISTIANSLAND
Nå er hytteeierne straffet med bøter.
– Jeg anså det ikke som sannsynlig, sier den ene til Færevrådsnemnda.

Det var under en felles befaring av politiet og Statens naturoppsett (SNO) på fjellet i sommer som de ble oppdaget. De hadde vært søkt om på tilfyllingsområdet i Kristiansund skjegården. De tre ligger i Okney – Hyttegrens landskapsvernområde der en egen landskapsregulator ble søkt om for å gjøre.

Formålet er å ta vare på et holdt kystmiljø til et hytte på et mindre område.
Et Utvidelse av brygga ligger ved sjøen på vel 50 kvadrattmeter.
Et Inngrep av ramper for oppgang av båt på vel 15 kvadrattmeter.
Et Utvidelse av eksisterende terrasse.
Et Oppføring av stillingsrampe, stapp og nye terrasser i tillegg til på vel 10 kvadrattmeter.
Et Oppføring av stuepelt.
Et Utvidelse av eksisterende terrasse.

NATURVERNOMRÅDET HÅRKLAGE
Verneområdet består av Bonny skansen oppover til hytteeierens hus. Fjellet det meste av de såkalte Hårklagefjellene.
Hytteeierne søkte om å få beholde de tre stuepeltene, et trapp og brygga i et skjegårde område som er utpekt som et landskapsvernområde.
Verneområdet består av Bonny skansen oppover til hytteeierens hus. Fjellet det meste av de såkalte Hårklagefjellene.

NYE TERRASER
Den andre eieren rakk ut med 40.000 kroner etter å ha fått tillatelse til å bygge en terrasse på fjellet.

Overtredelsesgebyr

- De mindre alvorlige overtredelsene
- Miljødirektoratet kan gi gebyr - styret oversender saker
- 2 års foreldelsesfrist
- Bare når det er klarhet i fakta og foreligger bevis (ellers må saken anmeldes)

Saker for overtreddelsesgebyr

- ulovlig bruk av droner, brudd på ferdselsforbud og brudd på båndtvang for hund skal oversendes
- konkret vurdering;
 - brudd på søknadsplikten når det gis etterfølgende tillatelse
 - brudd på vilkår i enkeltvedtak
 - mindre massedeposering og hogst
 - mindre byggetiltak på eksisterende bygninger

Foto: Haakon Braathu Haaverstad

Informasjon og opplæring

- Samlinger for forvaltere
- Veiledere, retningslinjer og webinarer
- Informasjon på Miljødirektoratets nettsider
- [Forvaltning av vernet natur - \(miljodirektoratet.no\)](#)
- [Norges nasjonalparker - \(miljodirektoratet.no\)](#)

Lykke til med forvaltningen av verneområdene!

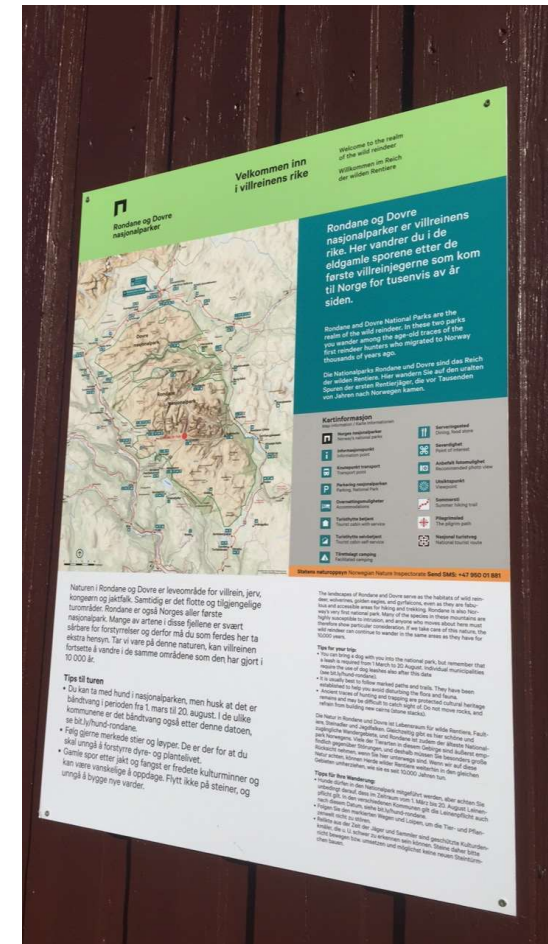

Foto: Tone Lise Alstad Eid

Miljø-
direktoratet